

SPOLOK
PRIATEĽOV
TURZOVKY

ROČNÍK III.

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

č.4 (253)

Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

75 rokov od ukončenia vojny

V sobotu 2. mája by si Turzovka za normálnych okolností pripomenula 75. výročie od ukončenie druhej svetovej vojny v obci a jej oslobodenia sovietskou armádou. Keďže celý svet aktuálne čelí rôznym zákazom a opatreniam na zabránenie šírenia koronavírusu, pripravené aktivity sa museli presunúť na neskôr. V stručnom článku pripomenieme aspoň istú časť vojnového života, s ktorou bola turzovská verejnosť konfrontovaná.

Dňa 14. marca 1939 bol vyhlásený Slovenský štát a Turzovka sa týmto aktom ocitla na hranici s Protektorátom Čechy-Morava, vznikla tu colná a finančná hranica. Už nasledujúci deň vo večerných hodinách prišlo do obce nemecké vojsko, ktorého počet sa zvýšil v júli príchodom oddielu Festungs pionier. Ďalšie nemecké oddiely prichádzali začiatkom augusta a celý mesiac boli ubytovaní temer v každom dome, predovšetkým v centre, na Vyšnom Konci, Predmieri, ale i v Korni a Kline. Obyvateľstvo podľa slov kronikára vychádzalo s nemeckými vojakmi priateľsky a neboli hlásené nijaké výtržnosti. Nemeckí vojaci odišli 31. augusta a nadržanom 1. septembra už nad obcou prelietavali roje nemeckých lietadiel, ktoré poskytovali podporu peším oddielom útočiacich na Poľsko. **Začala druhá svetová vojna.** Tu sa už prejavila aj mierna panika tunajšieho obyvateľstva. Niektorí sa obávali, že sa Turzovka stane bojiskom, a tak mali pobalené najnutnejšie veci pre prípad, že by bolo potrebné narýchlo opustiť svoje domovy. Nemci obyvateľov upokojovali, vraj z poľskej strany ani jeden výstrel nezasiahne obec. Príslušníci tunajšej Hlinkovej gardy (HG) mali za úlohu strážiť mosty, tie boli držané až do 15. septembra. Dňa 3. septembra bola vyhlásená čiastočná mobilizácia. Po jej vyhlásení bola nálada v obci hrozivá, centrum bolo plné ľudí: rukujúcich vojakov, plačúcich žien a detí. Niektorí z rukujúcich Turzovčanov povybíjali kameňmi okná na židovských domoch. Stráž mostov prevzali v období od 15. septembra do 10. októbra slovenskí vojaci, ktorí tu dorazili. V októbri odišli z Turzovky aj posledné zvyšky Nemcov, ktorí tu ešte ostali na zozbieranie vojenského proviantu. **Prvou obeťou druhej vojny** pochádzajúcou z Turzovky bol **Štefan Bielčík-Čuboň**, ktorý padol pri účasti slovenskej armády na ťažení proti Poľsku na východnom Slovensku 4. septembra 1939. Pochovaný bol vo Vyšnom Svidníku. Po týchto udalostiach sa Turzovky vojnové ohrozenie dotýkalo až do povstania len cez vojakov bojujúcich na frontoch. Priame boje sa začali odohrávať v priebehu roka 1944 a potom 1945.

V lete 1943 sa v dôsledku úspechov sovietskej armády na všetkých frontoch stupňuje postupný rozklad vládnuceho režimu, jeho armády a štátneho aparátu. Zároveň sa aktivizuje jeho i protinemecká opozícia. V tomto období vznikajú ilegálne skupiny, v ktorých sa aktivizovali viacerí Turzovčania (P. a R. Štefánkovi, Š. Čuboň, R. Rezníček, Š. a M. Štefánkovi, M. Horský, a ešte predtým J. Dorociak-Podlipan, Š. Janešík, J. Tudík a iní). V tunajších lesoch sa od jesene 1943, a najmä na jar 1944 začali sústreďovať prví sovietski vojnoví utečenci z nemeckých zajateckých táborov. Skrývali sa po kopaniciach a samotách. Udalosti od leta 1944 nabrali pomerne rýchly spád. Slovensko sa po dotyku sovietskych vojsk s Karpatmi stalo bezprostredným tylom nemeckej armády. Pred vypuknutím povstania

sa dokončievali prípravy na celoslovenské vystúpenie a prevzatie moci na Slovensku. V tomto období vznikol v Turzovke ilegálny **Revolučný národný výbor**, ktorého predsedom sa stal Ján Dorociak-Podlipan. Dňa 29. augusta dorazila do Turzovky povstalecká spojka zo Žiliny s dvoma Turzovčanmi a neznámym vojakom, ktorí verejne ohlásili začiatok povstania. Ilegálni pracovníci začali organizovať ozbrojený odboj. Povstalcí obsadili strategické miesta: železničnú stanicu, poštu a križovatky ciest. K povstaniu sa pripojila aj tunajšia žandárska stanica i oddiel finančnej stráže. V ranných hodinách 30. augusta 1944 prekročilo nemecké vojsko slovenské hranice a bez boja obsadilo Čadcu, odkiaľ začalo postupovať do Turzovky. Partizáni a ilegálni pracovníci ustúpili a snažili sa dostať na Žilinu. Horné Kysuce boli bombardované 17. októbra a bomby dopadli U Chudejov, v Olešnej a v Kline, našťastie pritom nebol nik zranený. Od začiatku septembra sa civilné obyvateľstvo Turzovky i ďalších obcí bolo povinné zúčastňovať na kopaní zákopov vo Svrčinovci a Čiernom. Takto pracovalo na týchto prácach 905 mužov a 260 žien z obce. Povinnosť neobišla ani tunajších živnostníkov a úradníkov, ktorí sa na prácach museli zúčastniť v rozsahu jedného až troch dní. Obyvateľstvo tiež muselo podporovať prítomné nemecké jednotky zásobovaním (pohonné hmoty, uhlie, potraviny, vykonávať remeselné práce, poskytnúť povozy a pod.). Ešte začiatkom toho istého mesiaca boli nemeckými hliadkami odzbrojení aj príslušníci žandárskej stanice v Turzovke, ktorí sa pridali k povstaniu. Budovu stanice obsadili okupanti, nové priestory mala stanica dočasne v Hirschovej drevnici. Kronikár skonštatoval, že obdobie povstania prešlo v Turzovke pokojne. **Prvé bojové stretnutie** medzi nemeckými oddielmi a partizánmi sa v Turzovke odohralo **30. októbra na Hlaviciach**

a v Kline, v čase keď už Nemci mali dobyté povstalecké centrum B. Bystricu a gen. Viest vydal rozkaz na partizánsky spôsob boja. Pri tomto incidente padli dvaja rumunskí vojaci bojujúci na nemeckej strane (18-ročný Michal Dimitriu, o dva roky starší Ivan Gvanta) a dvaja partizáni (jedným z nich bol zrejme Pavol Tuhovčák z Klina). Hoci sa partizáni stiahli, z času na čas vykonávali rôzne záškodnícke akcie. Začiatkom novembra 1944 bol v Kline nájdený obesený 19-ročný Štefan Šipula, ktorého vraj obesili partizáni, pretože od nich odišiel. V stredu 22. novembra okolo 21.00 partizáni uskutočnili prepad vlaku neďaleko železničnej zastávky v Turzovke. Rušňovodiča vyhodili do priekopy pri trati, kurič ušiel. Rušňovodič ušiel do stanice v Turzovke peši a žiadal o pomoc nemeckú brannú moc. Keď oddiel s 30 mužmi prišiel na miesto, začalo ostreľovanie vlaku a partizáni ušli. Akoby zárazkom nebol nikto zranený. O týždeň neskôr zase partizáni nastražili výbušninu neďaleko Podvysokej, ktorá mala vybuchnúť tesne pred vlakom prichádzajúcim z Turzovky. Explózia však nasledovala až po odchode vlaku, a tak jedinou škodou bolo poškodenie trate. V polovici decembra vo večerných hodinách došlo k prepadu parnej pily Ladislava Cisárika, ktorá robila dodávky pre nemeckú brannú moc. Aj tu nastražili partizáni trhavinu, ktorá explodovala pri parnom stroji a následný požiar pilu zničil. Tieto partizánske akcie neostávali bez odzvy (známe sú vypálenia samôt Magale, Greguše, neskôr Semeteš). Podporovateľov a príslušníkov partizánskych skupín Nemci zatýkali, vypočúvali. Niektorí na to doplatili odvlečením do koncentračných táborov (P. Štefanka, R. Štefanka, J. Lehký), iní vlastným životom (P. Plaskura, A. Komoráš, F. Stolárik, V. Staník a ďalší). V decembri 1944 boli Nemcami zabraté priestory Útulne sv. Jozefa, kde si na prízemí

zriadili poľnú nemocnicu. V meštianskej a ľudovej škole (pri kostole) si zriadili kasáreň. Oslobodenie však už nebolo ďaleko. Pamätné chvíle zaznačil kronikár nasledovne:

„Dňa 1. mája 1945 odpoľudnia o 4 hodine začali ostreľovať ruské kanóny a mínomety nemecké postavenie v Turzovke, ktoré sa valilo z Čadce a ustúpilo, čo trvalo až do rána 2. mája do 4. hodiny. Medzitým v Dlhej sa bojovalo a strieľalo. ... Obyvateľstvo Turzovky za čas ostreľovania bývalo v pivniciach. Na Turzovku dopadlo mnoho rán, ale značné škody sa predsa nestali. ... Nemci ustúpili až keď sa objavili ruské tanky. Desiat tankov chodilo krížom-krážom z Kyčery roľami-poľami do Turzovky. Ráno okolo pol 6 hodiny objavili sa vojská prvé v Turzovke i s tankami, ktoré sa valili zo Smrečníka. Potom celý deň, ba až do 15. mája stále išlo vojsko ruské do Moravy cez Turzovku...“

Vojna znamenala obrovské materiálne škody, biedu, hlad, nedostatok, ale najmä množstvo ľudských obetí. Inak tomu nebolo ani v Turzovke. K tým vojenským sa pridružili aj civilné a osobitne tragický bol osud židovských spoluobčanov. Dopsia sa podarilo zdokumentovať 64 vojenských a civilných obetí pochádzajúcich z Turzovky, ďalších sedem z Dlhej a Turkova. Tiež sa podarilo identifikovať 74 turzovských Židov, ktorí boli odvlečení a kruto zavraždení v nacistických vyhladzovacích táboroch. Skutočný počet obetí bol ale nepochybne vyšší. Aj z úcty k všetkým obetiam je dôležité nezabúdať...

VÝROČIA ČLENOV

V apríli 2020 oslávili okrúhle a polokrúhle životné jubileá členovia Spolku

František Krištiak,
Turzovka

Silvia Gajdičiarová,
Turzovka

Anna Stoláriková,
Turzovka

Želáme im všetko najlepšie, najmä pevné zdravie a v ďalších rokoch života veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

DROBNÍČKY

FK Tatran Turzovka v spolupráci s našim Spolkom začal na svojej facebookovskej stránke prostredníctvom článkov i tipovacích súťaží oboznamovať okruh svojich fanúšikov s históriou klubu. Už po zverejnení prvého článku, naň zareagoval jeden z fanúšikov a upozornil nás na zatiaľ najstaršie správy o futbalovom klube v Turzovke, ktoré pochádzajú z mája 1923. Potvrdilo sa tým to, čo sme už dávnejšie predpokladali, ale nemali sme o tom konkrétny doklad. Totiž, že Turzovka mala svoj futbalový klub už pred rokom 1931, keď sa len obnovil ten pôvodný. Získané poznatky od fanúšika znamenajú, že Tatran si už o tri roky pripomenie svoju storočnicu. Napokon len dodáme, že pôvodný futbalový klub v Turzovke niesol názov T.L.A.C. Turzovka.

Korešpondenciu
zasielajte
na e-mail:
spolok.spt@gmail.com